

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/94/2008

POLACY O SWOJEJ SYTUACJI MATERIALNEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

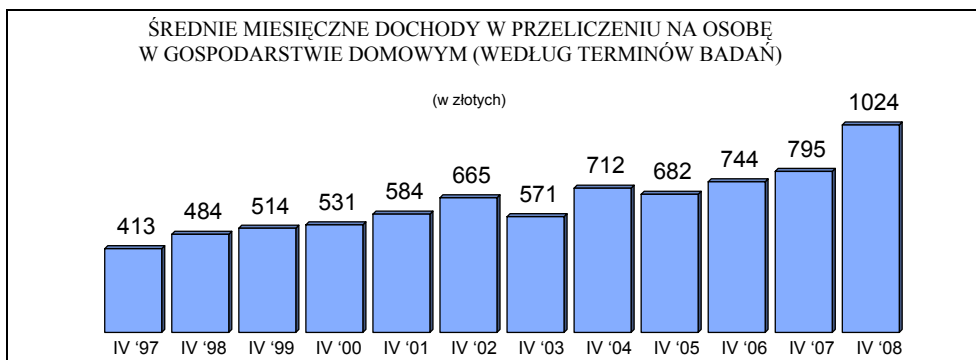
WARSZAWA, CZERWIEC 2008

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

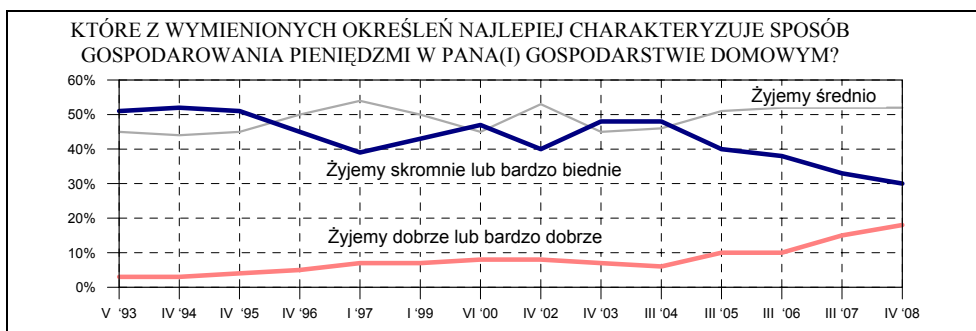

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
12 października 2007 roku

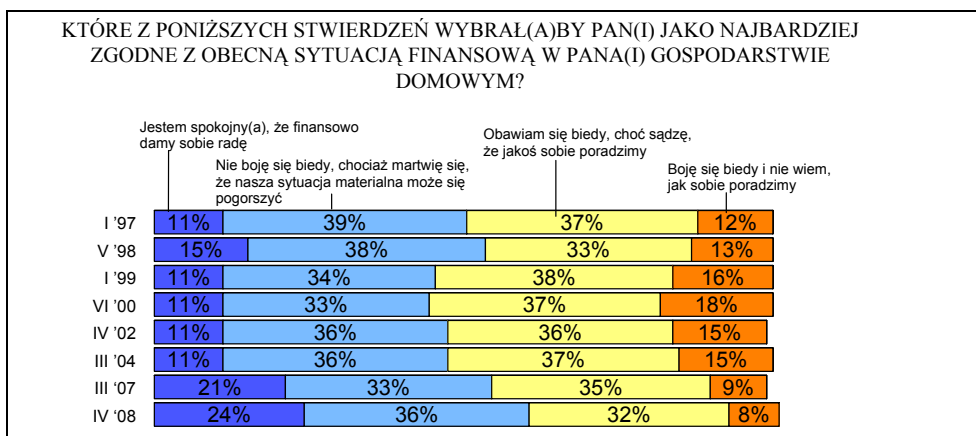
- ▲ Według deklaracji badanych, średnie miesięczne dochody przypadające na jedną osobę w gospodarstwie domowym są obecnie dwuipółkrotnie wyższe niż w 1997 roku.

- ▲ W ciągu ostatnich piętnastu lat liczba Polaków, których rodziny muszą na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować lub nawet mają problemy z zaspokojeniem podstawowych potrzeb, zmniejszyła się z ponad połowy (52%) do niespełna jednej trzeciej (30%).

- ▲ Od 1997 roku ponad dwukrotnie wzrosła liczba osób spokojnych o swoją sytuację finansową. Nadal jednak dwie piąte ankietowanych (40%, o 9 punktów mniej niż przed jedenastoma laty) odczuwa obawy przed biedą.

Pominięto „trudno powiedzieć”

Satysfakcja Polaków z ekonomicznych wymiarów życia prywatnego osiągnęła w ostatnich trzech latach poziom nienotowany wcześniej w naszych badaniach. Obserwujemy stały wzrost zadowolenia z warunków materialnych, a szczególnie z dochodów i sytuacji finansowej – w grudniu minionego roku było ono najwyższe w ostatnich trzynastu latach. Poprawiło się także psychiczne samopoczucie rodaków – w ubiegłym roku było ono najlepsze w analizowanym okresie obejmującym lata 1988–2007¹. Ankietowani zauważają również pozytywny wpływ przystąpienia do Unii Europejskiej na ekonomiczną stronę swojego życia².

W jednym z ostatnich sondaży³ postanowiliśmy przyjrzeć się nieco dokładniej opiniom uczestników badania na temat kondycji materialnej ich rodzin. Pytaliśmy, jak ankietowani oceniają obecnie poziom życia oraz warunki materialne swoich gospodarstw domowych. Staraliśmy się również poznać bardziej obiektywny wskaźnik, tzn. wysokość miesięcznych dochodów przypadających na osobę w gospodarstwie domowym respondentów. Interesowało nas też, w jaki sposób uczestnicy badania i ich rodziny gospodarują pieniędzmi, a także czy odczuwają obawy przed biedą, czy też raczej czują się zabezpieczeni pod względem finansowym. Większość pytań zadajemy systematycznie od wielu lat, co umożliwi nam obserwowanie, jak zmienia się postrzeganie i ocena kondycji materialnej rodzin.

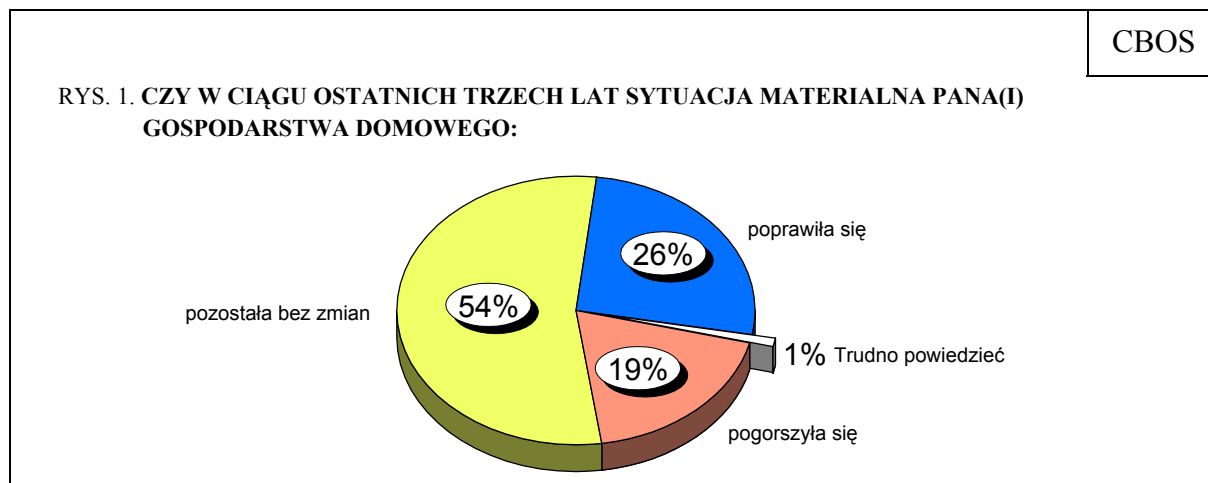
ZMIANY KONDYCJI MATERIALNEJ POLAKÓW

¹ Zob. komunikaty CBOS: „Samopoczucie Polaków i postrzeganie nastrojów środowiska społecznego w latach 1988–2007”, grudzień 2007 (oprac. B. Wciórka); „Polacy o swoim zadowoleniu z życia, szczęściu i pechu w latach 1988–2007”, styczeń 2008 (oprac. B. Wciórka); „Regionalne i społeczne zróżnicowania kondycji psychicznej i zadowolenia z życia”, luty 2008 (oprac. K. Zagórski).

² Patrz komunikat CBOS „Bilans czterech lat integracji Polski z Unią Europejską”, kwiecień 2008 (oprac. B. Roguska).

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (215) zrealizowano w dniach 11–14 kwietnia 2008 roku na liczącej 1101 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Ponad połowa osób biorących udział w badaniu (54%) ocenia, że w ciągu ostatnich trzech lat sytuacja materialna ich gospodarstw domowych nie uległa zmianie. Co czwarty ankietowany (26%) odczuwa poprawę tej sytuacji, a co piąty (19%) – pogorszenie.

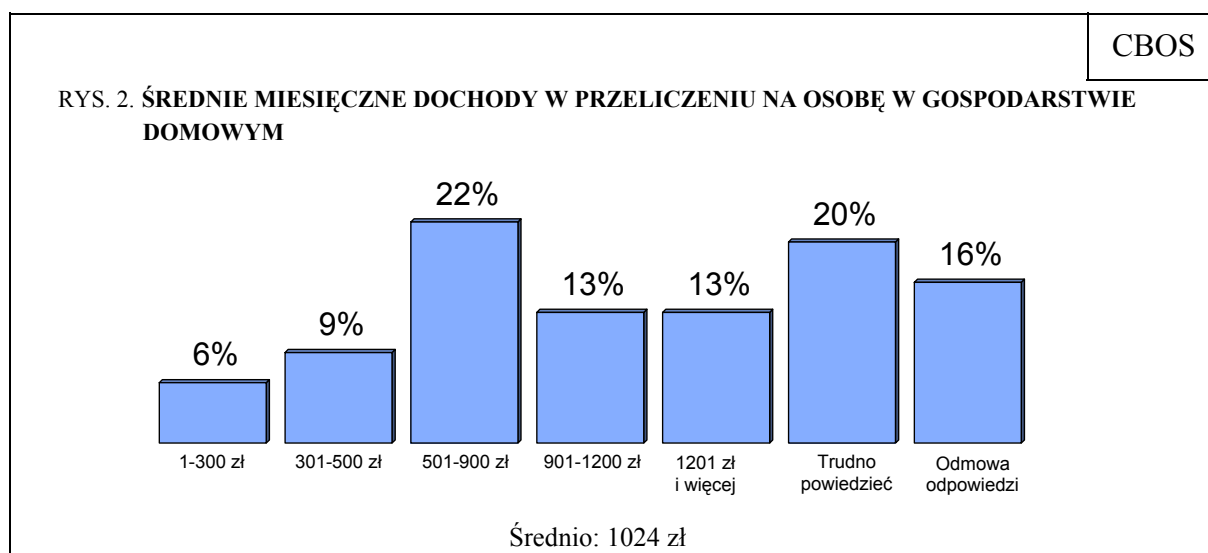
O poprawie kondycji materialnej swoich rodzin znacząco częściej niż przeciętnie mówią ankietowani młodzi (poniżej 35 roku życia), zajmujący wysoką pozycję zawodową, uczniowie i studenci, mieszkańcy największych miast, a także respondenci mający najwyższe dochody na osobę w rodzinie. Deklaracje poprawy notujemy też tym częściej, im lepiej badani są wykształceni i im lepiej w ogóle oceniają swoje warunki materialne. Pogorszenie sytuacji finansowej swoich gospodarstw w ciągu ostatnich trzech lat odczuli natomiast częściej niż przeciętnie bezrobotni, emeryci, renciści i robotnicy niewykwalifikowani, częściej także badani starsi i negatywnie oceniający swoją ogólną kondycję materialną (zob. tabele aneksowe).

DOCHODY GOSPODARSTW DOMOWYCH

Dochody są głównym czynnikiem decydującym o kondycji materialnej rodzin, jednak dane na ich temat, pochodzące z badań ankietowych, należy traktować bardzo ostrożnie. Analiza dochodów opiera się na deklaracjach respondentów, a tego typu informacje nie zawsze dokładnie odzwierciedlają sytuację finansową rodzin. Niektórzy ankietowani mogą bowiem przejawiać skłonność do zaniżania swoich dochodów, ponieważ wolą przemilczeć dodatkowe ich źródła. Niekiedy badanych zawodzi pamięć lub mają trudności z obliczeniem średnich miesięcznych dochodów przypadających na osobę w gospodarstwie domowym. Poza tym znaczna grupa ankietowanych nie podaje ich wysokości, co poważnie osłabia wartość

wniosków dotyczących przemian i społecznych zróżnicowań mierzonego w ten sposób poziomu życia rodzin.

W ostatnim naszym badaniu średni miesięczny dochód przypadający na osobę w gospodarstwie domowym, deklarowany przez badanych, wyniósł 1024 złote. Odpowiedzi na pytanie o wysokość dochodów nie udzielił więcej niż co trzeci ankietowany (36%), w tym co piąty (20%) miał trudności z podaniem dokładnej sumy. Problemy z ustaleniem wysokości dochodów gospodarstwa domowego mieli przede wszystkim rolnicy, badani najmłodszy, uczniowie i studenci. Ponadto były one tym częstsze, im słabiej wykształceni są ankietowani i gorzej oceniają warunki materialne swojego gospodarstwa domowego. Odmowy odpowiedzi (16% ogółu ankietowanych) występowały zaś tym częściej, im wyższe wykształcenie badanych i lepsza ocena sytuacji materialnej, częściej też w dużych miastach i wśród osób zajmujących stanowiska kierownicze bądź pracujących na własny rachunek poza rolnictwem.

Nie więcej niż 500 złotych dochodu miesięcznie przypada na osobę w 15% gospodarstw domowych, w więcej niż co piątym (22%) jest to kwota powyżej 500, ale mniej niż 900 złotych. Co ósma rodzina ma dochody na osobę w granicach od 901 do 1200 złotych i powyżej 1200 złotych (po 13%).

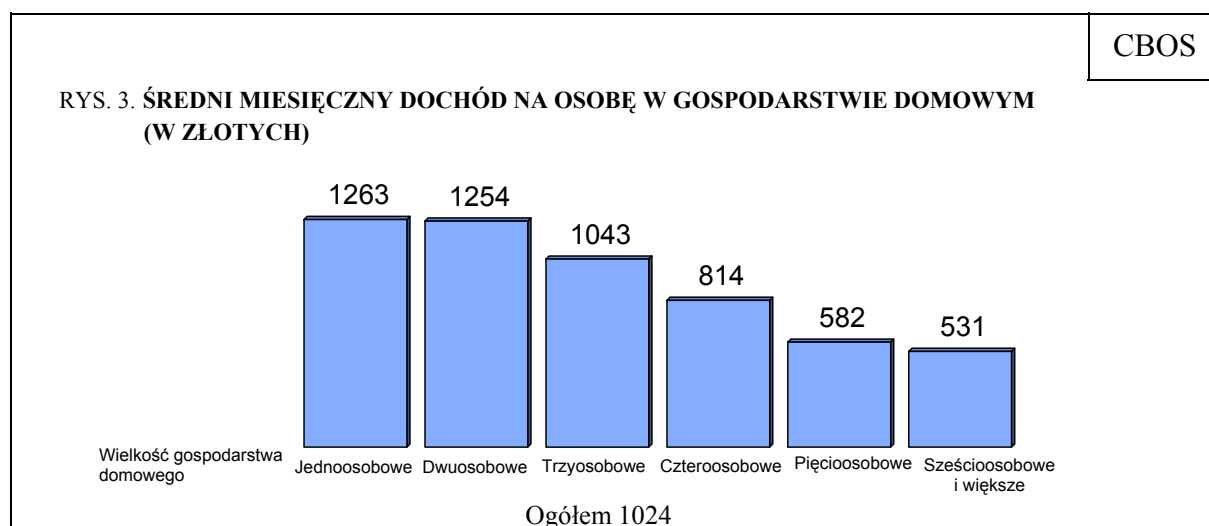
Od kwietnia ubiegłego roku deklarowane dochody przypadające na jedną osobę zwiększyły się o jedną czwartą, natomiast w porównaniu z rokiem 1997 są dwuipółkrotnie wyższe (kwota deklarowana obecnie stanowi 248% deklarowanej przed jedenastoma laty). Według danych GUS, ceny towarów i usług w 2007 roku były natomiast o ponad połowę

wyższe niż w roku 1997. W roku 2008 przewidywana jest jednak znacznie większa inflacja niż w ostatnich kilku latach.

Tabela 1

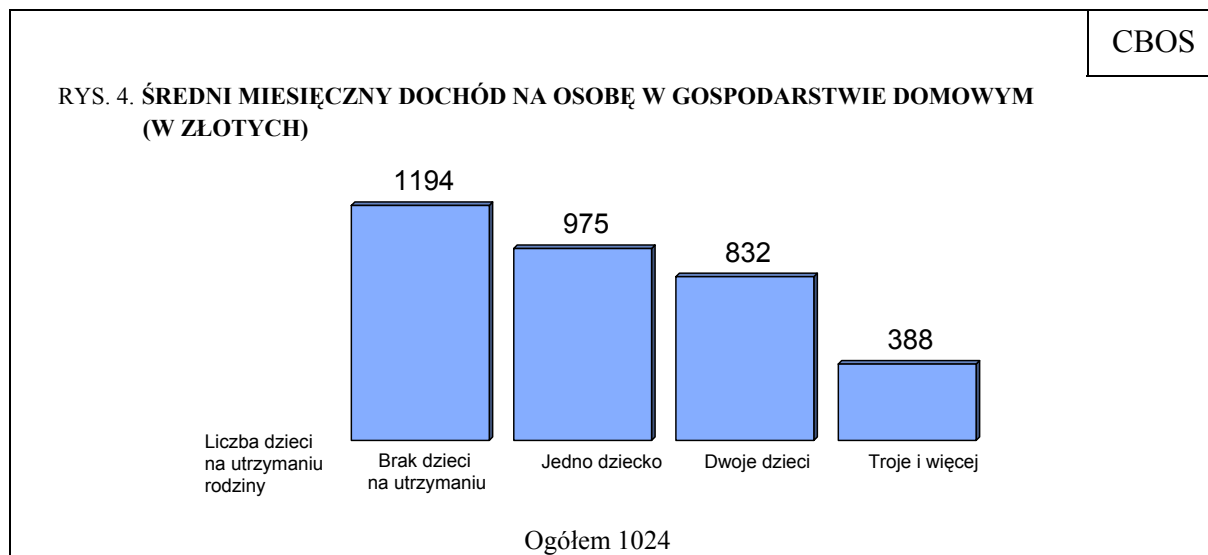
Deklarowane średnie miesięczne dochody w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym (według terminów badań)											
IV '97	IV '98	IV '99	IV '00	IV '01	IV '02	IV '03	IV '04	IV '05	IV '06	IV '07	IV '08
413 zł	484 zł	514 zł	531 zł	584 zł	665 zł	571 zł	712 zł	682 zł	744 zł	795 zł	1024 zł
Średnie miesięczne dochody w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym jako odsetek dochodów deklarowanych w roku poprzednim											
-	117,2	106,2	103,3	110,0	113,9	85,9	124,7	95,8	109,1	106,9	128,8
Średnie miesięczne dochody w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym jako procent składany w stosunku do dochodów deklarowanych w roku 1997											
-	117,2	124,5	128,6	141,4	161,1	138,3	172,5	165,3	180,3	192,8	248,3
Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych (potocznie inflacja) wg GUS ⁴											
1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
114,9	111,8	107,3	110,1	105,5	101,9	100,8	103,5	102,1	101,0	102,5	-
Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych wg GUS jako procent składany w stosunku do roku 1997											
100,0	111,8	120,0	132,1	139,4	142,1	143,2	148,2	151,3	152,8	156,7	-

Wysokość dochodu przypadającego na jednego członka w gospodarstwie domowym jest uzależniona od liczby osób wchodzących w skład tego gospodarstwa. Najwyższe dochody mają gospodarstwa jedno- i dwuosobowe (powyżej 1200 złotych), natomiast w rodzinach pięciosobowych, a także sześciuosobowych i większych na jedną osobę przypada mniej niż 600 złotych.

⁴ Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (potocznie inflacja) jest obliczany na podstawie wyników badania cen towarów i usług konsumpcyjnych na rynku detalicznym oraz badania budżetów gospodarstw domowych, dostarczającego danych o przeciętnych wydatkach na towary i usługi konsumpcyjne. Patrz: „Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w latach 1950–2007”, <http://www.stat.gov.pl/>

Średnie dochody *per capita* są też powiązane z liczbą dzieci znajdujących się na utrzymaniu w gospodarstwie domowym. Ankietowani, w których gospodarstwach domowych nie ma dzieci na utrzymaniu, deklarują dochody na osobę trzy razy wyższe niż rodziny mające trójkę lub więcej dzieci.

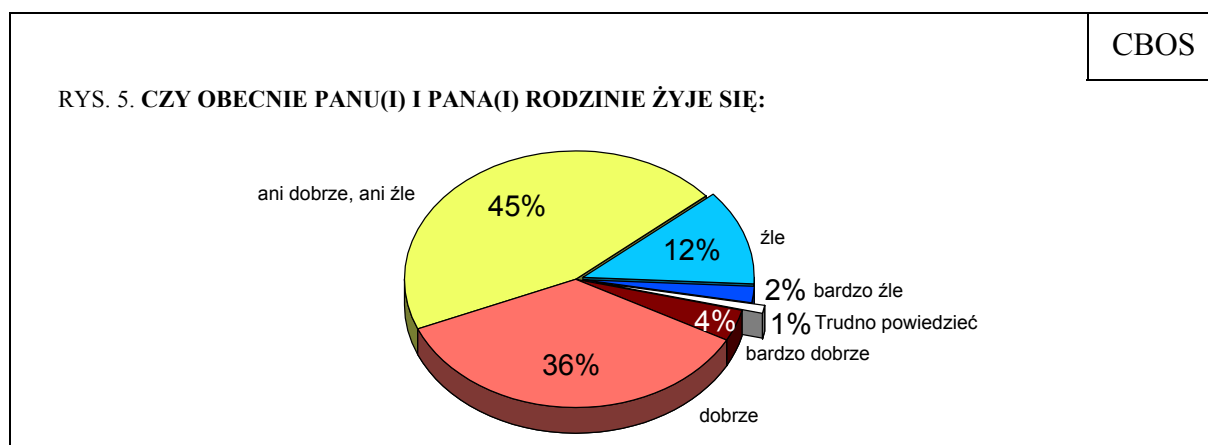

Ponadto deklarowane dochody przypadające na osobę w gospodarstwie domowym są tym wyższe, im większa miejscowość, w której mieszkają uczestnicy badania, wyższe ich wykształcenie i pozycja zawodowa. Najwyższe średnie dochody deklarowały osoby zajmujące stanowiska kierownicze (ponad 2100 złotych), pracujące na własny rachunek poza rolnictwem (niespełna 2000 złotych), pracownicy umysłowi niższego szczebla (prawie 1200 złotych) i emeryci (ponad 1000 złotych). Najniższe dochody deklarowali bezrobotni i rolnicy (niespełna 600 złotych), a także robotnicy wykwalifikowani i renciści (nieco ponad 700 złotych). Ponadto wyraźnie wyższe są dochody osób nieuczestniczących w praktykach religijnych, niż tych, które biorą w nich udział stosunkowo regularnie – co najmniej raz w miesiącu lub częściej.

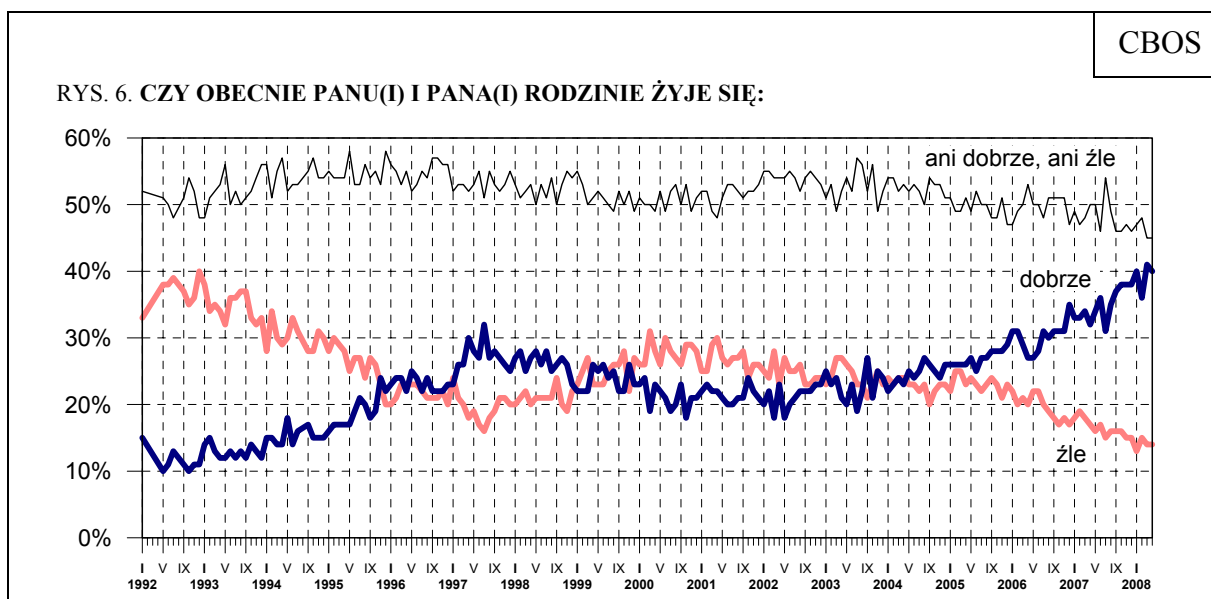
Wysokość dochodów przypadających na osobę w rodzinie jest też związana z wiekiem badanych. Najniższe dochody są w gospodarstwach domowych osób w wieku od 35 do 44 lat, a więc często mających na utrzymaniu dzieci w wieku szkolnym (poniżej 800 zł), najwyższe zaś (powyżej 1400 zł) w gospodarstwach ankietowanych nieco młodszych (25–34 lata), którzy częściej żyją w pojedynkę lub zawarli związki małżeńskie, ale nie mają dzieci.

OCENY POZIOMU ŻYCIA RODZIN

Wzrost dochodów wyższy od wzrostu cen towarów i usług przekłada się na to, że Polacy coraz lepiej oceniają poziom życia swoich rodzin. Obecnie pozytywne opinie wyraża dwie piąte badanych (w tym 4% ocenia, że żyje im się bardzo dobrze, a 36% – że dobrze), prawie co drugi zaś (45%) twierdzi, że jego rodzinie żyje się przeciętnie (ani dobrze, ani źle). Krytycznie wypowiada się w tej kwestii co siódmy respondent (w tym 12% ocenia, że żyje im się źle, a 2% – że bardzo źle). Osoby zadowolone z poziomu życia swoich rodzin (40%) znacznie przeważają nad niezadowolonymi (14%).

Ostatni rok to okres zdecydowanie najwyższego zadowolenia Polaków z jakości życia, notowanego przez nas od początku realizacji naszych badań. Przed rokiem 2006 grupa osób deklarujących, że im i ich rodzinom żyje się dobrze, prawie nigdy nie przekraczała 30%, obecnie natomiast oscyluje wokół 40%.

Oceny jakości życia skorelowane są z wysokością dochodów przypadających na jedną osobę w gospodarstwach domowych ankietowanych oraz z ich subiektywnymi ocenami własnych warunków materialnych (zob. tabele aneksowe).

Tabela 2

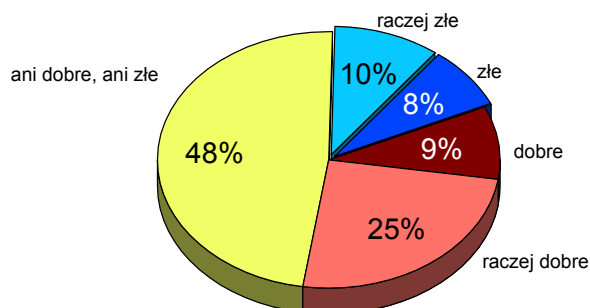
Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:*	Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie domowym (w złotych)
– bardzo źle	653
– źle	633
– ani dobrze, ani źle	875
– dobrze	1287
– bardzo dobrze	2744
* Pominęto „trudno powiedzieć” r Pearsona=0,29	

Ponadto oceny jakości życia są tym lepsze, im badani są młodszy i lepiej wykształceni. Wyraźnie wyższe od przeciętnych odsetki respondentów oceniających, że im i ich rodzinom żyje się dobrze, zanotowaliśmy wśród uczniów i studentów, ankietowanych o wysokiej pozycji zawodowej i pracujących na własny rachunek poza rolnictwem, mieszkańców największych miast, badanych deklarujących poglądy prawicowe, częściej też wśród mężczyzn niż wśród kobiet. Z kolei im niższe dochody gospodarstw domowych deklarują ankietowani, mieszkają w mniejszej miejscowości, a także na ogół im są starsi, tym częściej wskazują, że im i ich rodzinom źle się żyje. Szczególnie wysokie odsetki takich odpowiedzi znalazły się również wśród wskazań rencistów, bezrobotnych i rolników.

OCENY WARUNKÓW MATERIALNYCH GOSPODARSTW DOMOWYCH

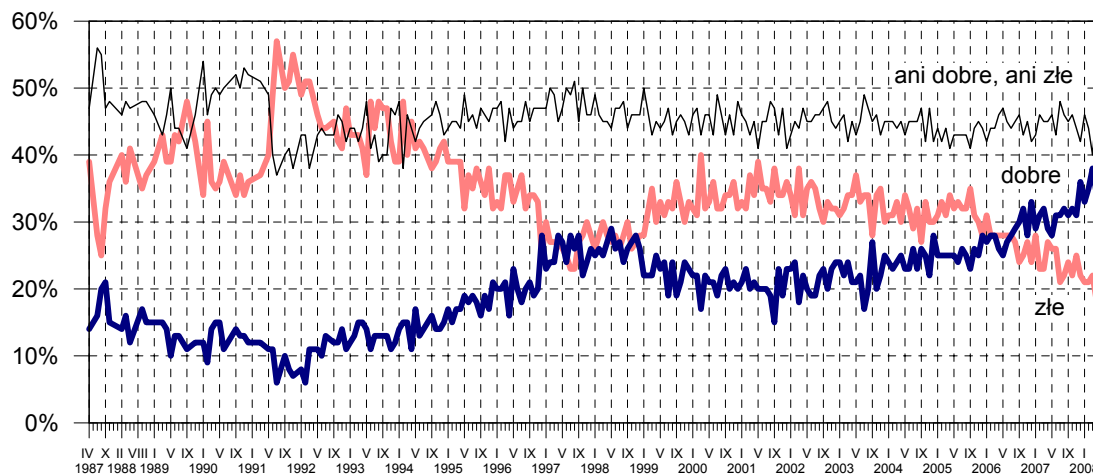
Coraz więcej jest również Polaków zadowolonych z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych. Co czwarty (25%) uważa je za raczej dobre, a co jedenasty (9%) – za dobre. Jako złą postrzega sytuację materialną swoją i swojej rodziny 8% ankietowanych, a jako raczej złą – co dziesiąty (10%). Oceny pozytywne (34%) niemal dwukrotnie przeważają więc nad negatywnymi (18%). Prawie połowa uczestników badania (48%) określa jednak warunki materialne swoich gospodarstw domowych jako przeciętne – ani dobre, ani złe.

RYS. 7. JAK PAN(I) OCENIA OBECNE WARUNKI MATERIALNE SWOJEGO GOSPODARSTWA DOMOWEGO? CZY SĄ ONE:

W ostatnim roku odsetek Polaków, którzy pozytywnie oceniają warunki materialne swojego gospodarstwa domowego, właściwie nie spadł poniżej 30 – to wynik nienotowany wcześniej w historii naszych badań prowadzonych od roku 1987.

RYS. 8. JAK PAN(I) OCENIA OBECNE WARUNKI MATERIALNE SWOJEGO GOSPODARSTWA DOMOWEGO? CZY SĄ ONE:

Do marca 1992 roku pytanie brzmiało: „Jak ocenia Pan(i) swoje (rodziny) obecne warunki materialne?”, a środkową kategorią skali było „średnie, przeciętne”

Ankietowani, którzy oceniają warunki materialne gospodarstwa domowego jako złe, deklarowali średnie miesięczne dochody przypadające na osobę w ich rodzinach poniżej 600 złotych, a jako raczej złe – na poziomie około 650 złotych. Raczej dobre warunki materialne łączą się z dochodem *per capita* nieco wyższym od przeciętnego (ponad 1300 złotych), a dobre – z niemal dwukrotnie wyższym (ponad 2300 złotych).

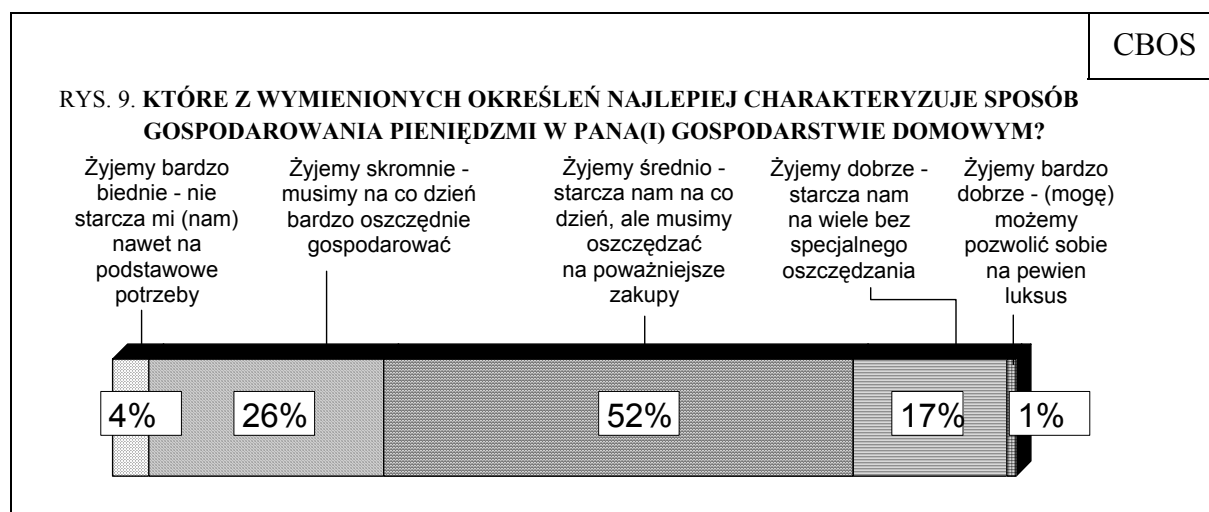
Tabela 3

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego?	Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie domowym (w złotych)
Złe	578
Raczej złe	652
Ani dobre, ani złe	866
Raczej dobre	1328
Dobre	2319
r Pearsona=0,36	

Oceny warunków materialnych, podobnie jak wysokość dochodów, uzależnione są od wieku, wykształcenia i pozycji zawodowej ankietowanych, a także – choć w mniejszym stopniu – od ich miejsca zamieszkania (zob. tabele aneksowe).

SPOSOBY GOSPODAROWANIA PIENIĘDZMI W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

Ponad połowa uczestników badania (52%), zapytanych o sposoby gospodarowania pieniędzmi w ich gospodarstwach domowych, stwierdziła, że żyją średnio – na co dzień nie mają problemów finansowych, ale zmuszeni są oszczędzać na poważniejsze zakupy. Poniżej tego progu znajduje się prawie jedna trzecia ankietowanych (30%), z czego 26% to osoby żyjące skromnie i zmuszone do bardzo oszczędnego gospodarowania na co dzień, a 4% – mówiące o biedzie i niemożności zaspokojenia nawet podstawowych potrzeb. Z drugiej strony 18% respondentów może o sobie i swojej rodzinie powiedzieć, że żyją dobrze lub nawet (sporadycznie) bardzo dobrze – nie muszą specjalnie oszczędzać i starcza im na wiele.

Stopniowe zmniejszanie się odsetka osób, które oceniają, że im oraz ich rodzinom żyje się skromnie lub nawet bardzo biednie, obserwujemy od 2005 roku. W ostatnich pomiarach – z jesieni 2007 roku i tegorocznym – takich respondentów jest zdecydowanie mniej niż w najlepszych pod tym względem jak dotąd latach 1996–1997. Znacząco przybyło zaś w ostatnich dwóch latach osób, które mogą o sobie powiedzieć, że pod względem finansowym dobrze im się powodzi. Niemniej nadal ci, którzy oceniają, że żyją skromnie lub biednie, stanowią większą część społeczeństwa niż niemający problemów finansowych.

Tabela 4

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań																		
	V '93	IV '94	IV '95	XI '95	IV '96	X '96	I '97	X '97	I '99	VI '00	IV '02	IV '03	III '04	III '05	III '06	II '07	III '07	IX-XI '07*	IV '08
	w procentach																		
Żyjemy bardzo biednie – nie starcza mi (nam) nawet na podstawowe potrzeby	9	9	9	6	7	6	7	7	7	8	6	9	9	6	8	5	5	3	4
Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	42	43	42	39	38	34	32	33	36	39	34	39	39	34	30	32	28	26	26
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	45	44	45	49	50	54	54	54	50	45	53	45	46	51	52	49	52	56	52
Żyjemy dobrze – starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	3	3	3	5	5	6	6	5	6	7	7	7	6	9	9	14	14	14	17
Żyjemy bardzo dobrze (możemy) możemy pozwolić sobie na pewien luksus	0	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1	0	1	1	1

* Badanie „Warunki życiowe społeczeństwa polskiego: problemy i strategie”, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=38 866)

Ocena sposobów gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwie domowym również jest powiązana z wysokością dochodów *per capita* tego gospodarstwa (zob. tabele aneksowe).

Tabela 5

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie domowym (w złotych)
Żyjemy bardzo biednie – nie starcza nam nawet na podstawowe potrzeby	685
Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	635
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	992
Żyjemy dobrze – starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	1908
Żyjemy bardzo dobrze – możemy pozwolić sobie na pewien luksus	2307
r Pearsona=0,34	

O niedostatku badani mówią też tym częściej, im niższe ich wykształcenie (wśród najlepiej wykształconych nie ma żyjących biednie), a także im są starsi. Więcej ankietowanych oceniających warunki materialne, w których żyją, jako skromne lub biedne jest też na wsiach niż w miastach. Znacząco wyższy od przeciętnego odsetek takich osób jest również wśród rencistów, bezrobotnych, emerytów, ale też wśród robotników niewykwalifikowanych i rolników.

Porównanie trzech omówionych współczynników dotyczących oceny sytuacji materialnej może dawać wrażenie pewnej niespójności. Analiza sposobu gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwie domowym ukazuje, że połowa rodzin żyje przeciętnie, co znajduje potwierdzenie w analizie innych omawianych wskaźników (ocen poziomu życia i warunków materialnych). Wynika z niej jednak także to, że odsetek rodzin żyjących skromnie lub biednie jest wyższy niż żyjących na ponadprzeciętnym poziomie. Wniosek ten jest niezgodny z obrazem uzyskanym na podstawie innych wskaźników, które ukazują odwrotne proporcje obu tych grup (tzn. liczebną przewagę żyjących na ponadprzeciętnym poziomie nad żyjącymi skromnie lub biednie).

Tabela 6

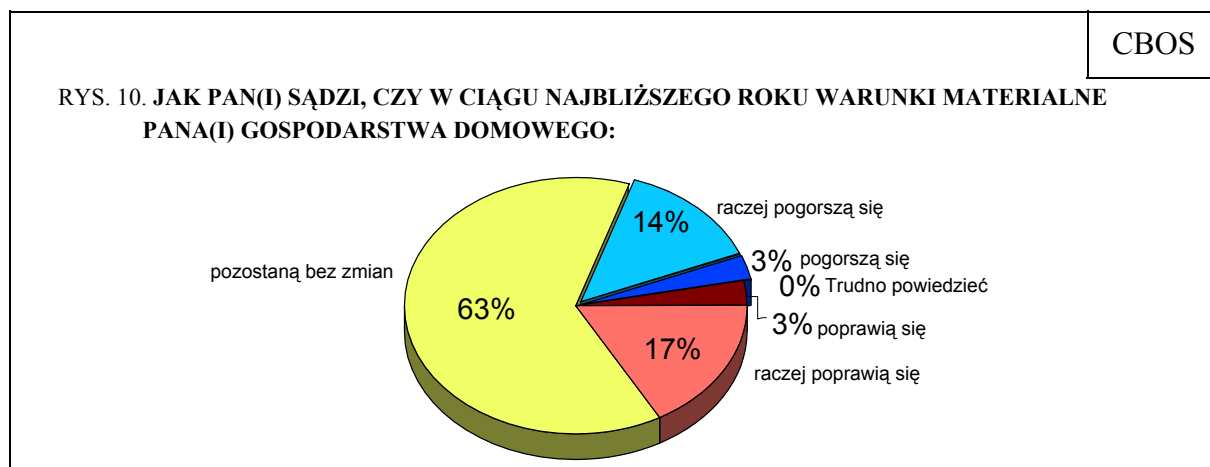
Oceny poziomu życia rodzin	Subiektywne wskaźniki					
	jak się żyje rodzinie		warunki materialne gospodarstwa domowego		sposób gospodarowania pieniędzmi	
	w procentach					
Pozytywne	4	40	9	34	1	18
	36		25		17	
Przeciętne	45	45	48	48	52	52
Negatywne	12	14	10	18	26	30
	2		8		4	

Odnotowana rozbieżność wyników wiąże się zapewne z faktem, że ocena sposobu gospodarowania dotyczy bezpośrednio sytuacji finansowej gospodarstwa domowego, podczas gdy pozostałe oceny koncentrują się na sprawach ogólniejszych – warunkach materialnych i poziomie życia rodzin. Warto w tym miejscu przypomnieć wyniki innych naszych badań, które wskazują, że Polacy znacznie bardziej są zadowoleni z materialnych warunków bytu niż ze swoich dochodów i sytuacji finansowej⁵. Niemniej jednak we wszystkich wypadkach proporcje zmieniają się w ostatnich latach na korzyść pozytywnej oceny poziomu życia ankietowanych i ich rodzin.

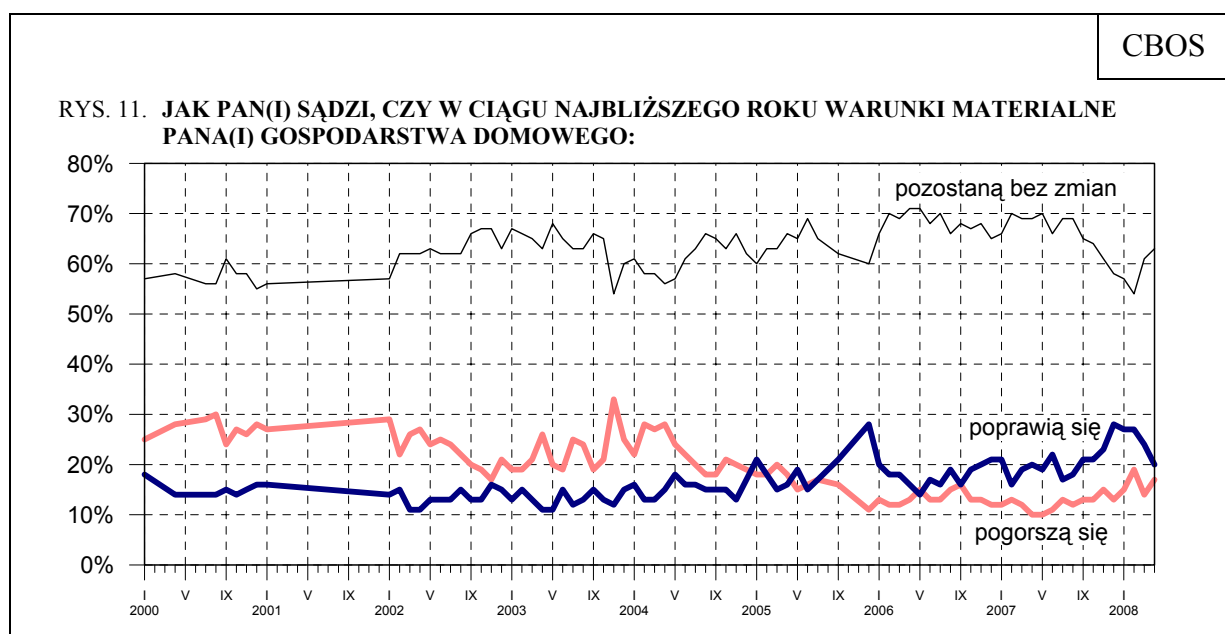
⁵ Zob. komunikaty CBOS: „Polacy o swoim zadowoleniu z życia, szczęściu i pechu w latach 1988–2007”, cyt. wyd.; „Regionalne i społeczne zróżnicowania kondycji psychicznej i zadowolenia z życia”, cyt. wyd.; „Subiektywne oceny warunków bytu i zaspokojenie potrzeb”, luty 2008 (oprac. K. Zagórski).

PRZEWIDYWANIA DOTYCZĄCE JAKOŚCI ŻYCIA I WARUNKÓW MATERIALNYCH

Uczestnicy badania w większości (63%) nie spodziewają się zmian warunków materialnych swoich gospodarstw domowych. Ich pogorszenia oczekuje co szоста osoba (17%), a poprawy – co piąta (20%).

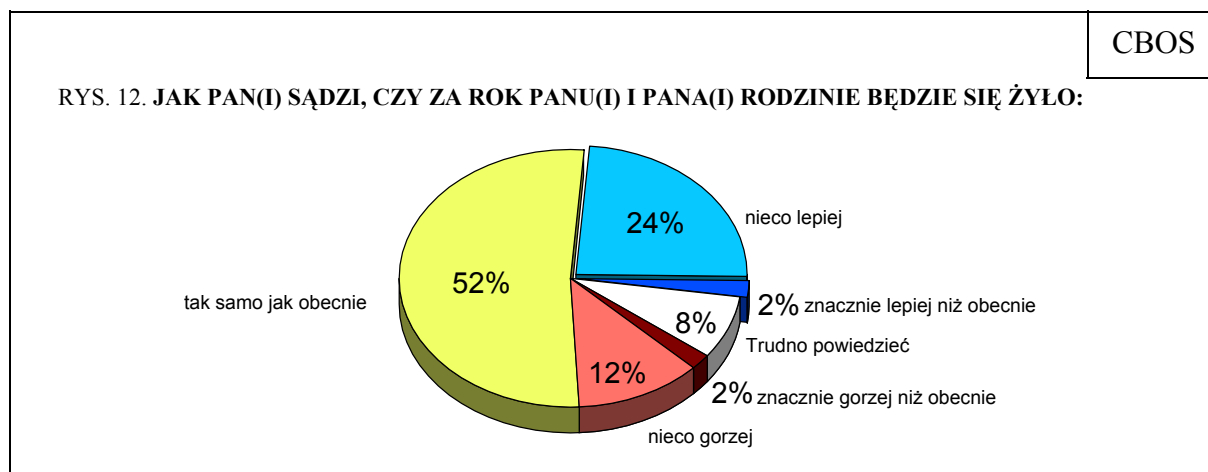

W stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego obecnie więcej ankietowanych przewiduje pogorszenie warunków materialnych swoich rodzin, jednak od mniej więcej trzech lat spodziewający się poprawy wciąż przeważają – przynajmniej w niewielkim stopniu – nad oczekującymi pogorszenia.

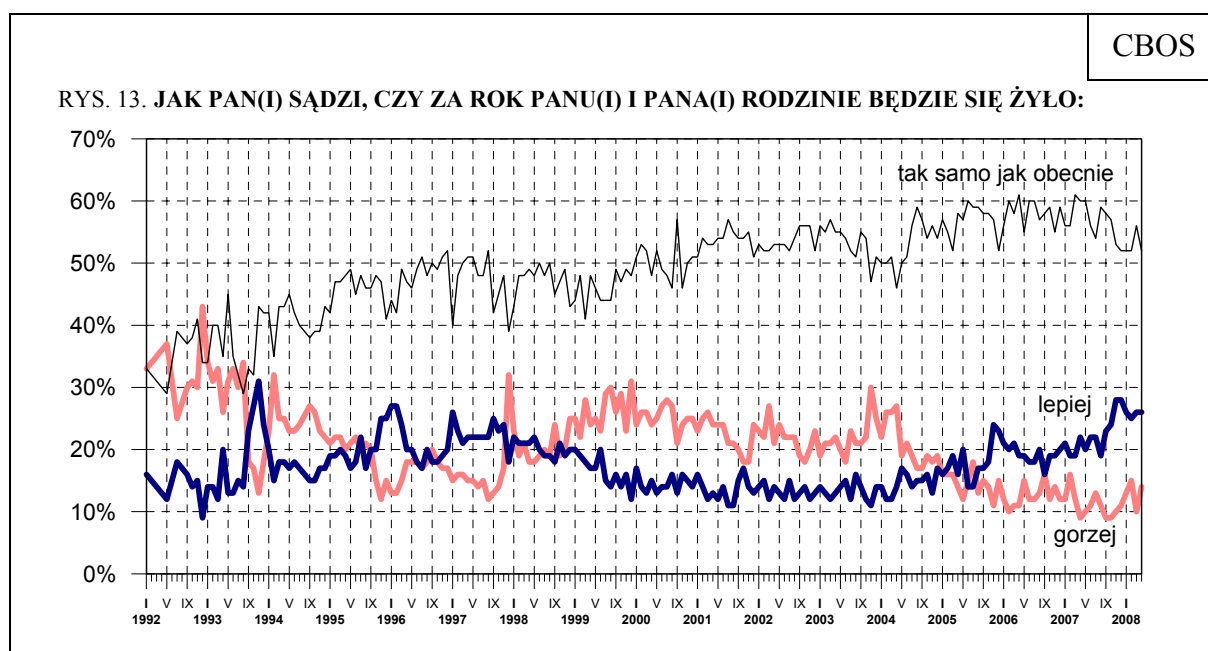

Pominięto „trudno powiedzieć”

Przewidywania ogólnej jakości życia ankietowanych i ich rodzin kształtują się bardzo podobnie do przewidywań dotyczących ich warunków materialnych. W tym wypadku również spodziewający się poprawy (26%) przeważają nad oczekującymi pogorszenia (14%). Połowa badanych (52%) uważa, że za rok oni i ich najbliżsi będą żyć na takim samym poziomie jak obecnie.

Od 2005 roku ankietowani spodziewający się poprawy życia swojego i swoich rodzin znacznie przeważają nad oczekującymi pogorszenia, podczas gdy w okresie wcześniejszym (od 1998 do końca 2004 roku) proporcje były odwrotne.

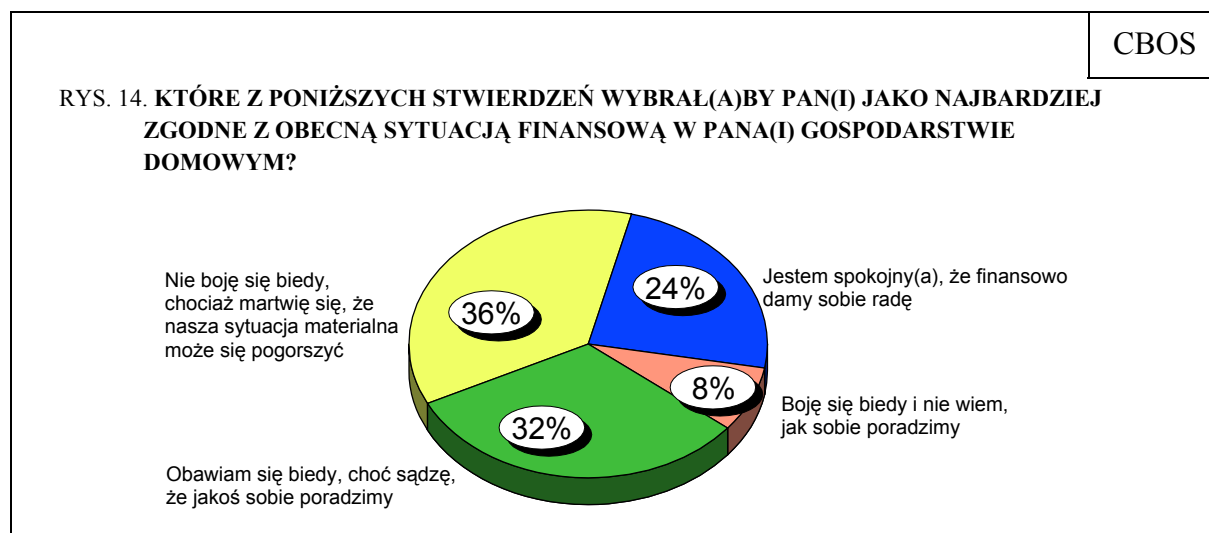

Pominięto „trudno powiedzieć”

Poprawy jakości życia i warunków materialnych spodziewają się częściej ankietowani młodszy, pogorszenia zaś – starsi. Ponadto nadzieje na polepszenie warunków bytowych notujemy częściej wśród mieszkańców wielkich miast, osób mających wysoką pozycję zawodową, pracujących na własny rachunek, uczniów i studentów, a także mających najwyższe dochody na osobę w rodzinie. Na poprawę w tych dziedzinach rzadziej liczą badani mieszkający na wsi, emeryci, renciści i osoby oceniające swoją obecną sytuację materialną jako złą (zob. tabele aneksowe).

POCZUCIE ZAGROŻENIA BIEDĄ

Obecnie co czwarty ankietowany (24%) wyraża przekonanie, że finansowo da sobie radę i jest spokojny o sytuację materialną swojego gospodarstwa domowego, a ponad jedna trzecia badanych (36%) martwi się, że ich sytuacja może się pogorszyć, niemniej jednak nie boją się biedy. Niewiele mniejsza liczebnie grupa osób (32%) obawia się biedy, choć ma nadzieję, że jakoś sobie poradzi. Co dwunasty uczestnik badania (8%) zadeklarował, że poważnie obawia się o sytuację finansową swoją i swojej rodziny.

W ciągu ostatniego dziesięciolecia obserwowaliśmy najpierw stopniowy wzrost odsetka osób obawiających się, że mogą nie poradzić sobie finansowo, następnie zaś – po roku 2000 – niewielki jego spadek. Znaczącą zmianę przyniósł pomiar z 2007 roku, w którym zanotowaliśmy znacznie niższy niż wcześniej odsetek odpowiedzi wskazujących na poważne obawy o sytuację materialną gospodarstw domowych (9%). Jednocześnie prawie dwukrotnie

wzrosła liczba badanych spokojnych, że finansowo dadzą sobie radę. W tegorocznym badaniu ów trend został podtrzymany – w stosunku do marca ubiegłego roku zwiększył się odsetek osób nieodczuwających obaw przed biedą (o 6 punktów), a zmalał (o 4 punkty) tych, którzy boją się niedostatku.

Tabela 7

Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	I '97	V '98	I '99	VI '00	IV '02	III '04	III '07	IV '08
	w procentach							
Jestem spokojny(a), że finansowo damy sobie radę	11	15	11	11	11	11	21	24
Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że nasza sytuacja materialna może się pogorszyć	39	38	34	33	36	36	33	36
Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzimy	37	33	38	37	36	37	35	32
Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzimy	12	13	16	18	15	15	9	8
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	2	1	2	0

Oceny sytuacji finansowej są silnie skorelowane z wysokością dochodów przypadających na jedną osobę w gospodarstwie domowym.

Tabela 8

Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie domowym (w złotych)
Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzimy	705
Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzimy	761
Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że nasza sytuacja materialna może się pogorszyć	1065
Jestem spokojny(a), że finansowo damy sobie radę	1520
r Pearsona=0,26	

Deklaracje respondentów odpowiadających na pytanie o poczucie zagrożenia biedą są ponadto powiązane z oceną warunków materialnych gospodarstw domowych. Badani obawiają się ubóstwa również tym częściej, im są starsi i słabiej wykształceni. Szczególnie wysokie odsetki osób bojących się, że nie poradzą sobie z niedostatkiem, są także wśród bezrobotnych i rencistów (zob. tabele aneksowe).

Wzrost gospodarczy w kraju i stosunkowo dobry stan gospodarki przekładają się na zauważalną poprawę kondycji materialnej rodzin. W stosunku do analogicznego okresu ubiegłego roku znacznie wzrosły średnie miesięczne dochody przypadające na osobę w rodzinie (o jedną czwartą). Obecnie są one dwuipółkrotnie wyższe niż przed jedenastoma laty. Od trzech lat deklarowany w naszych badaniach wzrost dochodów znacząco przewyższa też wzrost cen towarów i usług rejestrowany przez GUS. Polacy dzięki temu coraz lepiej oceniają poziom życia swoich rodzin. Nadal poprawiają się również opinie o warunkach materialnych gospodarstw domowych oraz oceny sposobu gospodarowania pieniędzmi – coraz mniej jest rodzin, które zmuszone są żyć skromnie, liczą się z każdym groszem lub nie mogą zaspokoić podstawowych potrzeb. Zmniejsza się także zauważalnie odsetek osób obawiających się biedy – jest obecnie najniższy od 1997 roku.

Ogólnie – wszystkie wskaźniki dotyczące ocen kondycji materialnej gospodarstw domowych ankietowanych są obecnie najlepsze od początku naszych badań. Optymistyczne są także przewidywania dotyczące warunków materialnych i poziomu życia uczestników badania i ich rodzin.

Nadal jednak zmiany na lepsze nie objęły wszystkich Polaków i znaczna grupa rodzin znajduje się w trudnym położeniu materialnym. Niemal co trzecia rodzina, według uzyskanych deklaracji, żyje skromnie i musi na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować pieniędzmi lub nawet doświadcza niedostatku i ma problemy z zaspokojeniem podstawowych potrzeb. Jeszcze więcej jest gospodarstw domowych, których członkowie odczuwają obawy przed biedą.

Opracowała

Joanna SZCZEPAŃSKA

A N E K S

Tabela 1. Czy w ciągu ostatnich 3 lat sytuacja materialna Pana(i) gospodarstwa domowego:

(%)

	poprawiła się	pozostała bez zmian	pogorszyła się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	54	19	1	1101
Płeć					
Mężczyźni	29	52	18	1	524
Kobiety	23	55	21	2	577
Wiek					
18-24 lata	44	45	7	4	159
25-34	48	39	11	2	205
35-44	26	52	21	1	180
45-54	18	61	21	0	180
55-64	16	57	26	1	181
65 lat i więcej	4	68	28	1	196
Miejsce zamieszkania					
Wieś	20	57	20	2	410
Miasto do 20 tys.	25	50	23	1	151
20-100 tys.	30	54	16	1	215
101-500 tys.	22	58	20	1	171
501 tys. i więcej mieszk.	38	42	18	1	155
Wykształcenie					
Podstawowe	15	63	21	2	291
Zasadnicze zawodowe	21	56	22	1	282
Średnie	33	49	17	1	373
Wyższe	35	46	17	2	156
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	47	42	10	1	98
Prac.umysł.niż.szczębla	48	35	15	1	90
Pracownicy fiz.- umysł.	44	44	11	0	89
Robotnicy wykwalifikowani	33	49	16	2	131
Robotnicy niewykwalifik.	24	54	22	0	53
Rolnicy	22	55	17	6	33
Pracujący na własny rach.	45	50	6	0	41
Bierni zawodowo					
Renciści	7	67	25	1	106
Emeryci	6	64	29	1	253
Uczniowie i studenci	39	56	1	4	90
Bezrobotni	12	47	39	2	85
Gospodynie domowe i inni	13	73	14	0	33
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	38	46	16	0	155
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	40	47	11	3	75
sekt. pryw. poza rolnict.	41	44	14	1	279
prywatnym gosp. rolnym	23	61	15	2	43
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	7	63	28	2	66
301-500	22	52	24	1	104
501-900	19	56	25	1	237
901-1200	25	52	23	0	145
Powyżej 1200 zł	44	43	12	1	144
Ocena własnych war. mater.					
Złe	3	47	49	1	199
Średnie	16	64	19	2	528
Dobre	51	43	5	1	374
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	20	58	22	0	39
Raz w tygodniu	23	56	18	2	554
1-2 razy w miesiącu	24	55	20	0	199
Kilka razy w roku	29	49	21	1	198
W ogóle nie uczestniczy	35	44	19	2	110
Poglądy polityczne					
Lewica	24	50	26	0	126
Centrum	31	52	17	1	323
Prawica	28	54	17	2	355
Trudno powiedzieć	18	57	22	2	297

Tabela 2. Ile wynoszą miesięczne dochody **NETTO** na 1 osobę w Pana(i) gospodarstwie domowym?

(%)

	Do 300 zł	301-500 zł	501-900 zł	900-1200 zł	Powyżej 1200 zł	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	Liczba osób
Ogółem	6	9	22	13	13	20	16	1096
Płeć								
Mężczyźni	6	7	21	13	14	21	18	520
Kobiety	6	12	23	14	12	19	15	576
Wiek								
18-24 lata	4	8	10	5	8	49	15	157
25-34	6	8	10	14	17	20	25	203
35-44	14	15	26	8	7	14	16	180
45-54	6	12	22	12	13	16	18	179
55-64	4	10	28	17	18	11	12	180
65 lat i więcej	3	3	32	22	14	15	10	196
Miejsce zamieszkania								
Wieś	12	9	25	10	5	27	12	406
Miasto do 20 tys.	6	14	25	14	7	16	18	151
20-100 tys.	2	10	19	22	15	17	15	213
101-500 tys.	3	7	20	12	19	17	22	170
501 tys.i więcej mieszk.	1	6	16	10	30	12	24	155
Wykształcenie								
Podstawowe	10	12	32	9	2	26	8	289
Zasadnicze zawodowe	10	9	22	11	9	20	17	280
Średnie	2	9	18	18	15	21	17	370
Wyższe	0	6	9	14	36	7	28	156
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier.,inteligencja	0	4	10	11	33	9	33	98
Prac.umysł.niż.szczebła	2	9	20	18	22	12	17	90
Pracownicy fiz.- umysł.	1	16	22	18	11	8	25	89
Robotnicy wykwalifikowani	11	9	26	13	12	14	15	131
Robotnicy niewykwalifik.	14	8	20	10	6	30	12	53
Rolnicy	11	10	8	2	2	56	11	33
Pracujący na własny rach.	0	11	9	12	16	24	28	41
Bierni zawodowo								
Renciści	7	16	28	11	6	17	14	106
Emeryci	3	4	32	22	17	12	10	253
Uczniowie i studenci	2	8	13	0	5	57	16	87
Bezrobotni	20	19	14	5	5	29	8	82
Gospodynie domowe i inni	10	12	19	13	0	24	22	33
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	2	13	21	17	21	9	17	155
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	7	9	16	10	14	19	24	75
sekt. pryw. poza rolnict.	6	8	18	12	17	15	23	279
prywatnym gosp. rolnym	13	13	10	4	4	45	11	43
Ocena własnych war. mater.								
Złe	16	18	31	11	3	12	10	197
Średnie	5	9	26	14	9	21	15	528
Dobre	2	5	11	13	24	23	21	371
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	9	10	30	18	14	10	9	39
Raz w tygodniu	7	10	21	15	11	22	15	551
1-2 razy w miesiącu	5	12	24	10	11	17	22	199
Kilka razy w roku	3	7	24	14	16	20	16	198
W ogóle nie uczestniczy	8	9	14	11	25	17	15	107
Poglądy polityczne								
Lewica	3	10	21	18	25	13	11	124
Centrum	6	10	19	14	15	20	16	323
Prawica	5	9	22	16	14	17	18	352
Trudno powiedzieć	9	9	24	7	6	27	18	296

Tabela 2 (cd). Ile wynoszą miesięczne dochody
NETTO na 1 osobę w Pana(i)
gospodarstwie domowym?

	Średnia	Liczba osób
Ogółem	1024.22	696
Płeć		
Mężczyźni	1099.48	316
Kobiety	961.74	380
Wiek		
18-24 lata	853.17	56
25-34	1437.67	111
35-44	776.14	127
45-54	984.00	117
55-64	1040.97	138
65 lat i więcej	1007.66	147
Miejsce zamieszkania		
Wieś	753.51	248
Miasto do 20 tys.	796.85	100
20-100 tys.	1049.70	146
101-500 tys.	1080.22	104
501 tys.i więcej mieszk.	1838.99	99
Wykształcenie		
Podstawowe	665.60	190
Zasadnicze zawodowe	800.63	175
Średnie	1052.60	230
Wyższe	2019.76	101
Grupa społ.-zaw. pracujący		
Kadra kier., inteligencja	2147.78	57
Prac.umysł.niż.szczebła	1191.83	64
Pracownicy fiz.- umysł.	994.82	59
Robotnicy wykwalifikowani	816.11	93
Robotnicy niewykwalifik.	710.70	30
Rolnicy	562.80	11
Pracujący na własny rach.	1967.55	20
Bierni zawodowo		
Renciści	716.47	73
Emeryci	1028.38	196
Uczniowie i studenci	794.21	24
Bezrobotni	560.49	51
Gospodynie domowe i inni	675.92	18
Pracuje w:		
inst. państw., publicznej	1176.98	115
spółce właścicieli		
prywatnych i państwa	961.54	43
sekt. pryw. poza rolnict.	1289.15	173
prywatnym gosp. rolnym	650.30	19
Dochody na jedną osobę		
Do 300 zł	251.51	66
301-500	436.38	104
501-900	727.57	237
901-1200	1043.33	145
Powyżej 1200 zł	2276.04	144
Ocena własnych war. mater.		
Złe	617.56	154
Średnie	865.50	335
Dobre	1583.49	207
Udział w prakt. religijnych		
Kilka razy w tygodniu	945.88	32
Raz w tygodniu	927.77	345
1-2 razy w miesiącu	914.44	122
Kilka razy w roku	1071.86	125
W ogóle nie uczestniczy	1618.54	73
Poglądy polityczne		
Lewica	1159.00	94
Centrum	1149.70	207
Prawica	1055.24	231
Trudno powiedzieć	745.81	165

Tabela 3. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

(%)

	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	40	45	14	1	1101
Płeć					
Mężczyźni	43	44	12	1	524
Kobiety	38	46	16	0	577
Wiek					
18-24 lata	67	28	4	1	159
25-34	55	36	6	2	205
35-44	39	51	9	0	180
45-54	33	47	21	0	180
55-64	25	52	23	0	181
65 lat i więcej	24	55	21	0	196
Miejsce zamieszkania					
Wieś	34	51	15	0	410
Miasto do 20 tys.	38	44	18	0	151
20-100 tys.	46	45	9	0	215
101-500 tys.	40	47	13	1	171
501 tys. i więcej mieszk.	51	30	16	2	155
Wykształcenie					
Podstawowe	29	49	21	1	291
Zasadnicze zawodowe	32	50	18	0	282
Średnie	47	42	10	1	373
Wyższe	60	37	3	0	156
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	66	33	1	0	98
Prac. umysł. niż. szczebla	62	32	5	1	90
Pracownicy fiz.- umysł.	46	46	7	1	89
Robotnicy wykwalifikowani	36	56	8	0	131
Robotnicy niewykwalifik.	30	58	12	0	53
Rolnicy	32	43	21	4	33
Pracujący na własny rach.	62	33	2	3	41
Bierni zawodowo					
Renciści	17	50	32	0	106
Emeryci	26	55	19	0	253
Uczniowie i studenci	73	20	7	0	90
Bezrobotni	23	45	31	2	85
Gospodynie domowe i inni	44	39	17	0	33
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	45	48	7	0	155
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	43	46	11	1	75
sekt. pryw. poza rolnict.	52	43	4	1	279
prywatnym gosp. rolnym	33	45	19	3	43
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	21	49	31	0	66
301-500	23	45	32	0	104
501-900	27	55	18	0	237
901-1200	43	47	10	0	145
Powyżej 1200 zł	63	33	4	0	144
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	7	33	60	0	199
Średnie	23	70	6	1	528
Dobre	82	17	1	0	374
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	37	50	13	0	39
Raz w tygodniu	38	49	13	1	554
1-2 razy w miesiącu	37	45	17	1	199
Kilka razy w roku	45	40	15	1	198
W ogóle nie uczestniczy	50	34	15	0	110
Poglądy polityczne					
Lewica	38	49	14	0	126
Centrum	44	43	13	1	323
Prawica	46	44	9	0	355
Trudno powiedzieć	30	47	22	1	297

Tabela 4. Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:

(%)

	złe	ani dobre, ani złe	dobrze	Liczba osób
Ogółem	18	48	34	1101
Płeć				
Mężczyźni	16	47	36	524
Kobiety	20	48	32	577
Wiek				
18-24 lata	5	37	58	159
25-34	8	44	48	205
35-44	17	53	30	180
45-54	23	48	29	180
55-64	28	48	23	181
65 lat i więcej	26	56	18	196
Miejsce zamieszkania				
Wieś	20	53	27	410
Miasto do 20 tys.	19	55	25	151
20-100 tys.	13	45	42	215
101-500 tys.	17	46	37	171
501 tys.i więcej mieszk.	19	34	47	155
Wykształcenie				
Podstawowe	29	52	19	291
Zasadnicze zawodowe	21	53	26	282
Średnie	14	45	41	373
Wyższe	3	38	58	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	1	36	63	98
Prac.umysł.niż.szczebła	6	41	54	90
Pracownicy fiz.- umysł.	11	50	38	89
Robotnicy wykwalifikowani	10	59	31	131
Robotnicy niewykwalifik.	28	54	18	53
Rolnicy	21	54	26	33
Pracujący na własny rach.	2	48	50	41
Bierni zawodowo				
Renciści	48	42	11	106
Emeryci	23	55	21	253
Uczniowie i studenci	5	32	63	90
Bezrobotni	35	43	23	85
Gospodynie domowe i inni	17	55	28	33
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	6	52	42	155
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	13	43	44	75
sekt. pryw. poza rolnict.	10	49	41	279
prywatnym gosp. rolnym	19	50	31	43
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	48	42	9	66
301-500	34	46	19	104
501-900	26	57	18	237
901-1200	14	51	34	145
Powyżej 1200 zł	4	34	62	144
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	23	44	33	39
Raz w tygodniu	17	52	31	554
1-2 razy w miesiącu	18	47	35	199
Kilka razy w roku	18	46	36	198
W ogóle nie uczestniczy	22	35	43	110
Poglądy polityczne				
Lewica	17	46	37	126
Centrum	14	48	38	323
Prawica	15	46	39	355
Trudno powiedzieć	27	52	21	297

Tabela 5. Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym? 1 - Żyjemy bardzo biednie - nie starcza nam (mi) nawet na podstawowe potrzeby; 2 - Żyjemy skromnie - musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować; 3 - Żyjemy średnio - starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy; 4 - Żyjemy dobrze - starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania; 5 - Żyjemy bardzo dobrze - możemy (możę) pozwolić sobie na pewien luksus

(%)

	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	4	26	52	17	1	1100
Płeć						
Mężczyźni	4	21	56	18	1	524
Kobiety	3	32	48	16	1	576
Wiek						
18-24 lata	1	18	46	33	3	159
25-34	1	14	61	24	1	205
35-44	1	28	55	14	1	180
45-54	5	25	57	13	0	180
55-64	7	35	48	11	0	181
65 lat i więcej	8	40	44	9	0	195
Miejsce zamieszkania						
Wieś	5	32	50	13	1	410
Miasto do 20 tys.	3	26	58	11	1	151
20-100 tys.	2	21	57	20	1	215
101-500 tys.	4	27	46	22	1	170
501 tys.i więcej mieszk.	5	20	50	24	1	155
Wykształcenie						
Podstawowe	7	42	41	9	1	290
Zasadnicze zawodowe	5	32	51	13	0	282
Średnie	2	19	56	22	1	373
Wyższe	0	9	64	26	1	156
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	0	7	63	26	3	98
Prac.umysł.niż.szczebła	1	14	55	30	0	90
Pracownicy fiz.- umysł.	0	19	72	9	0	89
Robotnicy wykwalifikowani	3	21	60	17	0	131
Robotnicy niewykwalifik.	4	34	54	9	0	53
Rolnicy	4	31	51	14	0	33
Pracujący na własny rach.	0	13	51	35	0	41
Bierni zawodowo						
Renciści	7	53	32	8	0	106
Emeryci	7	34	50	9	0	252
Uczniowie i studenci	0	16	44	35	4	90
Bezrobotni	8	36	44	10	1	85
Gospodynie domowe i inni	7	26	43	24	0	33
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	2	16	65	17	0	155
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	0	22	59	19	0	75
sekt. pryw. poza rolnict.	2	17	57	23	1	279
prywatnym gosp. rolnym	3	33	50	13	0	43
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	9	57	32	2	0	66
301-500	5	40	48	8	0	104
501-900	6	35	51	7	0	236
901-1200	4	16	64	16	0	145
Powyżej 1200 zł	1	6	52	40	1	144
Ocena własnych war. mater.						
Złe	18	62	20	1	0	198
Średnie	1	29	67	3	0	528
Dobre	0	5	48	45	2	374
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	12	30	50	8	0	39
Raz w tygodniu	2	28	55	15	1	553
1-2 razy w miesiącu	6	26	50	18	0	199
Kilka razy w roku	5	25	51	18	0	198
W ogóle nie uczestniczy	4	24	43	27	2	110
Poglądy polityczne						
Lewica	5	20	60	15	1	126
Centrum	3	24	53	20	1	323
Prawica	2	22	54	20	1	355
Trudno powiedzieć	7	38	45	11	0	296

Tabela 6. Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:

(%)

	lepiej	tak samo jak obecnie	gorzej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	52	14	8	1101
Płeć					
Mężczyźni	31	49	12	7	524
Kobiety	22	55	15	8	577
Wiek					
18-24 lata	45	45	4	6	159
25-34	35	51	5	9	205
35-44	25	58	10	6	180
45-54	24	50	18	8	180
55-64	18	49	24	8	181
65 lat i więcej	12	58	21	9	196
Miejsce zamieszkania					
Wieś	20	60	11	9	410
Miasto do 20 tys.	26	53	11	9	151
20-100 tys.	30	47	12	10	215
101-500 tys.	24	49	24	2	171
501 tys. i więcej mieszk.	39	40	15	6	155
Wykształcenie					
Podstawowe	23	51	14	12	291
Zasadnicze zawodowe	23	54	16	7	282
Średnie	31	49	14	6	373
Wyższe	27	57	11	5	156
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	33	54	8	5	98
Prac.umysł.niż.szczebła	36	39	20	4	90
Pracownicy fiz.- umysł.	25	56	11	8	89
Robotnicy wykwalifikowani	32	57	7	5	131
Robotnicy niewykwalifik.	27	51	10	12	53
Rolnicy	10	64	16	10	33
Pracujący na własny rach.	43	49	1	7	41
Bierni zawodowo					
Renciści	11	49	23	17	106
Emeryci	15	56	21	7	253
Uczniowie i studenci	45	50	3	2	90
Bezrobotni	27	47	16	9	85
Gospodynie domowe i inni	38	42	6	15	33
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	25	58	13	4	155
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	34	48	12	6	75
sekt. pryw. poza rolnict.	36	47	9	8	279
prywatnym gosp. rolnym	14	53	14	18	43
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	21	57	15	8	66
301-500	21	55	16	8	104
501-900	22	48	21	9	237
901-1200	22	57	13	7	145
Powżej 1200 zł	34	48	14	4	144
Ocena własnych war. mater.					
Złe	12	47	32	9	199
Średnie	22	56	13	9	528
Dobre	40	49	5	6	374
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	47	16	11	39
Raz w tygodniu	21	57	13	9	554
1-2 razy w miesiącu	29	48	15	9	199
Kilka razy w roku	35	48	11	6	198
W ogóle nie uczestniczy	31	45	18	5	110
Poglądy polityczne					
Lewica	29	51	18	2	126
Centrum	23	55	13	9	323
Prawica	30	55	11	4	355
Trudno powiedzieć	24	46	16	14	297

Tabela 7. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:

(%)

	pogorsza się	pozostana bez zmian	poprawia się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	63	20	0	1101
Płeć					
Mężczyźni	17	62	22	0	524
Kobiety	17	65	17	1	577
Wiek					
18-24 lata	9	53	37	1	159
25-34	4	60	35	0	205
35-44	11	71	18	0	180
45-54	23	61	15	1	180
55-64	27	64	9	0	181
65 lat i więcej	27	69	4	0	196
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	70	14	0	410
Miasto do 20 tys.	14	69	16	2	151
20-100 tys.	13	63	23	0	215
101-500 tys.	23	57	20	1	171
501 tys. i więcej mieszk.	20	48	33	0	155
Wykształcenie					
Podstawowe	18	66	15	0	291
Zasadnicze zawodowe	19	63	18	1	282
Średnie	15	61	23	1	373
Wyższe	13	64	22	0	156
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	7	59	34	0	98
Prac.umysł.niż.szczebła	17	57	24	1	90
Pracownicy fiz.- umysł.	8	64	28	0	89
Robotnicy wykwalifikowani	7	66	26	1	131
Robotnicy niewykwalifik.	17	71	12	0	53
Rolnicy	17	68	13	2	33
Pracujący na własny rach.	9	60	30	2	41
Bierni zawodowo					
Renciści	27	66	7	0	106
Emeryci	28	66	6	0	253
Uczniowie i studenci	6	61	34	0	90
Bezrobotni	20	54	25	1	85
Gospodynie domowe i inni	16	69	12	2	33
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	14	69	16	1	155
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	15	63	23	0	75
sekt. pryw. poza rolnict.	7	60	33	1	279
prywatnym gosp. rolnym	18	69	12	2	43
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	17	70	13	0	66
301-500	18	63	18	1	104
501-900	21	63	15	0	237
901-1200	25	59	15	0	145
Powyżej 1200 zł	12	58	30	0	144
Ocena własnych war. mater.					
Złe	37	52	11	0	199
Średnie	16	70	14	0	528
Dobre	8	60	32	1	374
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	15	65	18	2	39
Raz w tygodniu	17	67	16	0	554
1-2 razy w miesiącu	19	61	19	0	199
Kilka razy w roku	14	61	25	1	198
W ogóle nie uczestniczy	16	54	30	1	110
Poglądy polityczne					
Lewica	23	52	26	0	126
Centrum	13	65	21	1	323
Prawica	14	67	19	0	355
Trudno powiedzieć	21	62	16	1	297

Tabela 8. Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym? 1 - Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę; 2 - Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że moja (nasza) sytuacja materialna może się pogorszyć; 3 - Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzę (poradzimy); 4 - Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzę (poradzimy)

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	24	36	32	8	1	1100
Płeć						
Mężczyźni	29	39	25	6	0	524
Kobiety	19	33	38	9	1	576
Wiek						
18-24 lata	48	26	23	2	2	159
25-34	34	41	20	4	1	205
35-44	22	34	40	4	0	180
45-54	20	43	27	9	1	180
55-64	11	38	38	12	1	181
65 lat i więcej	11	33	42	14	0	195
Miejsce zamieszkania						
Wieś	20	32	38	10	1	410
Miasto do 20 tys.	20	35	38	7	1	151
20-100 tys.	30	40	28	3	0	215
101-500 tys.	25	40	24	11	1	170
501 tys.i więcej mieszk.	29	40	22	8	1	155
Wykształcenie						
Podstawowe	15	29	39	14	2	290
Zasadnicze zawodowe	19	36	36	8	1	282
Średnie	29	39	26	5	0	373
Wyższe	34	43	22	2	0	156
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	41	44	15	1	0	98
Prac.umysł.niż.szczebla	33	44	18	5	0	90
Pracownicy fiz.- umysł.	19	48	25	7	0	89
Robotnicy wykwalifikowani	28	38	29	4	1	131
Robotnicy niewykwalifik.	20	32	43	5	0	53
Rolnicy	11	26	50	8	5	33
Pracujący na własny rach.	45	37	17	0	0	41
Bierni zawodowo						
Renciści	9	27	50	13	0	106
Emeryci	11	36	42	11	1	252
Uczniowie i studenci	54	27	15	3	1	90
Bezrobotni	13	30	36	20	2	85
Gospodynie domowe i inni	22	34	32	9	3	33
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	30	46	20	4	0	155
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	20	44	33	1	2	75
sekt. pryw. poza rolnict.	34	38	22	5	0	279
prywatnym gosp. rolnym	11	29	47	8	4	43
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	4	18	54	24	0	66
301-500	11	32	46	10	0	104
501-900	17	37	35	10	0	236
901-1200	19	46	27	7	0	145
Powyżej 1200 zł	41	37	16	4	1	144
Ocena własnych war. mater.						
Złe	3	14	52	30	1	198
Średnie	14	45	36	5	1	528
Dobre	48	35	15	1	1	374
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	12	44	32	12	0	39
Raz w tygodniu	22	36	36	6	1	553
1-2 razy w miesiącu	26	34	31	9	0	199
Kilka razy w roku	23	40	26	11	1	198
W ogóle nie uczestniczy	33	33	24	9	1	110
Poglądy polityczne						
Lewica	26	38	29	8	0	126
Centrum	28	36	29	7	0	323
Prawica	25	44	27	3	1	355
Trudno powiedzieć	17	25	43	13	2	296